

לאחרים, דהא הקב"ה עמד כשהשמיע למשה¹¹.

ועוד דייק ואמר רבי אבהו מהאי קרא: מנין לרב שלא ישב על גבי מטה, וישנה לתלמידו היושב על גבי קרקע¹², אלא, או ישבו שניהם על גבי המטה, או שניהם על גבי קרקע,

שנאמר: "ואתה פה עמד עמדי". חזינן דתרווייהו, הרב והתלמיד, צריכין להיות באותו מקום בישיבתם או בעמידתם.

תנו רבנן: מומות משה ועד רבן גמליאל, לא היו למדין תורה — אלא מעומד¹³.

משמת רבן גמליאל — ירד חולי לעולם, והיו למדין תורה מיושב מחמת חולשה.

והיינו דתנן: משמת רבן גמליאל — בטל כבוד תורה¹⁴.

כתוב אחד אומר במשה: "ואשב בהר". וכתוב אחד אומר: "ואנכי עמדתי בהר". קשו קראי אהדדי!?

אמר רב: עומד — ולומד מפי הגבורה, יושב — וישנה שוב לבדו מה שלמד.

רבי חנינא אמר: לא עומד ממש היה, ולא יושב ממש, אלא שהיה שוחה¹⁵.

רבי יוחנן אמר: באמת עומד היה, והאי דכתיב: "ואשב בהר" היינו שנתעכב שם, שאין ישיבה — אלא לשון עכבה [עיכוב]. שנאמר: "ותשבו בקדש ימים רבים", והיינו שנתעכבו שם ימים רבים.

לומדין מיושב.

14. ביאר בילקוט הגרשוני, דכוונת חז"ל, דעד זמנו של ר"ג היו למדים מעומד, כלומר, שהיתה להם אפשרות לפרנס את עצמם [כדאיאתא בחז"ל על הפסוק: "ואת כל היקום אשר ברגליהם" — זה ממונו של אדם, שמעמידו על רגליו]. והיות ולא היו צריכים שום חיזוק מאחרים, היו מכובדים בעיני העם, והיו דבריהם נשמעים.

אבל משמת ר"ג, ירד חולי לעולם. כלומר, שלא היה להם ממון — שמעמיד את האדם על רגליו, והיו למדים מיושב. כלומר, שהיו נסמכין על בעלי בתים, שתמכו בידם כדי שיוכלו לישב באהלה של תורה. ועי"כ בטל כבוד תורה, כי חכמת המסכן בזויה, ודבריו אינם נשמעים. וזהו שאמרו: משמת ר"ג — בטל כבוד תורה.

15. כמשתחוה, ואפשר דהיינו משום כבוד שכינה. מהרש"א.

11. כך פירש התוי"ט. עיי"ש. והמהרש"א פירש, דהא דבעינן עמידה, ילפינן לה רק מהך דכתיב: "ואתה פה עמד עמדי". והך דמייתי: "אלמלא מקרא כתוב וכו' כביכול אף הקב"ה בעמידה", איצטריך ליה באידך דרבי אבהו, לאשמועינן דאף הרב — בעמידה.

12. הביא המאירי, דכתבו התוס' [אינם לפנינו], דהיינו דווקא בגירסא, אבל לעיין בסברא — רשאי הרב לישוב למעלה.

13. הקשה הרשב"א, הא אמרינן בב"מ [פ"ד ע"ב], דר"ג [כך גרס הרשב"א. אבל לפנינו הגירסא רשב"ג. ועיי' בקרבן נתנאל, שכתב משום כך, שתלמיד טועה כתב כן בשם הרשב"א] וריב"ק הוו יתבי אספסלי וכו', חזינן דבימי ר"ג למדו תורה מיושב, והכא אמרינן דעשו כך רק משמת ר"ג!?! עיי"ש.

והשפת אמת כתב, דאפשר דהיינו דווקא בתורה שבכתב, אבל תורה שבע"פ — היו